

اسرار فضایل بی مثال زیارت امام رضا(ع)

حجت‌الاسلام والمسلمین راجد بنی‌زیدی
فقیه و سخنران ماهی

هجرت حضرت علی بن موسی الرضا^(ع) به ایران، هم به تشیع مرکزیت داد و هم به شیعه، تقویت و تشکل بخشید، اگرچه ولایتعهدی به اجبار رخ داد و حضرت ناچار از مدینه راهی مرو شدند. تدبیر عالم آل رسول^(ع) آن دشمنی و توطئه را تبدیل به فرصت نشر علوم اهل بیت^(ع) کرد؛ چه در طول مسیر و چه هنگام حضور در مرو و در جلسات مناظره‌ای که مأمون تدارک می‌دید، حضرت رضا^(ع) چنان همه را مقهور می‌کردند که سران مکاتب و مذاهب، همه به عظمت مقام علمی ایشان معترف می‌شدند.

امام رضا^(ع) القاب متعددی دارند. یکی از آن‌ها «ثامن الحجج» است، درحالی‌که به پدر ایشان سابع الحجج و به فرزندشان تاسع الحجج نمی‌گویند. علت شهرت امام رضا^(ع) به این وصف، آن است که طرح مسئله امامت و امام که از زمان بنی‌امیه تا زمان مأمون عباسی ممنوع بود، در زمان امام رضا^(ع) به‌گونه‌ای رایج شد که آن حضرت در کاخ خلیفه و روی فرش منزل او می‌نشستند و مسئله امام و امامت و ولایت را در مجلس مناظرات، علنا و در حضور خلیفه مطرح می‌کردند و به این دلیل بعد از امام رضا^(ع) در شیعه، شعبه‌ای پدید نیامد.

باب فرقه‌سازی‌ها را بستند

حضرت علی بن موسی الرضا^(ع) مسئله امامت و ولایت را حل و آن را در بین شیعیان تثبیت کردند. ما قبل از امام رضا^(ع) شیعه علوی داریم که هم‌اکنون نیز در سوریه و فلسطین تعدادشان زیاد است. آن‌ها امیرالمؤمنین^(ع) را جانشین پیغمبر^(ص) می‌دادند و امام حسن^(ع) و امام حسین^(ع) را محترم می‌شماریند. گروهی دیگر از شیعیان به نام زیدیه هستند که تا امام زین‌العابدین^(ع) را قبول دارند و بعد از ایشان، زید بن علی بن الحسین^(ع) را امام می‌دانند. گروه دیگری از شیعیان به نام اسماعیلیه تا امام صادق^(ع) را قبول دارند و بعد از ایشان فرزندشان، اسماعیل بن جعفر^(ع) را که قبل از حضرت از دنیا رفته است (۱). امام می‌دانند و منتظر ظهور او هستند. گروه زیدیه بیشتر در یمن حضور دارند؛ البته تعدادی از آن‌ها در عربستان سعودی به سر می‌برند. آن‌ها برای خود صاحب کتاب و تشکیلات هستند. بعد از زیدیه، گروه شیعه دیگری به نام واقفیه بودند که البته این گروه تقریباً منقرض شده‌اند. آن‌ها تا موسی بن جعفر^(ع) را قبول دارند و امام رضا^(ع) را قبول ندارند.

جربابی فضیلت زیارت امام رضا(ع) بر کربلای معلی

امام رضا^(ع) مسئله تشّت و پراکندگی در میان شیعه را حل کردند، لذا اگر کسی به امام رضا^(ع) به عنوان امام هشتم باور داشته باشد، شیعه‌اثنی‌عشری است؛ چون بعد از حضرت ثامن الحجج^(ع) هیچ شک و شبهه‌ای در موضوع امامت به وجود نیامد و گروهی پیدا نشد که امامتِ امامی را منکر شود و حضرت این موضوع را به‌وضوح و روشنی بیان کردند و باب فرقه‌سازی در تشیع پس از ایشان بسته شد و دیگر با پدیده‌ای به نام شیعه هشت‌امامی یا ثَمامی مواجه نیستیم.

امروز در آستان قدس رضوی، خادمان و کفشداران حرم مطهر می‌دانند که کفش هرکسی را که می‌گیرند و به هر که خدمت می‌کنند، او شیعه‌اثنی‌عشری است. درحالی‌که در دیگر اماکن مقدسه و عتبات این‌طور نیست؛ چون شیعه علوی، شیعه زیدیه و شیعه اسماعیلیه هم به نجف و کربلا می‌روند ولی هرکه به زیارت امام رضا^(ع) می‌رود، شیعه اثنی‌عشری است و از اسرار فضایل بی‌مثال زیارت حضرت هم همین است، لذا حضرت امام رضا^(ع) به ثامن الحجج مشهور شدند.

اشارت

به حکم انسانیت

ریحانه عامل‌نیک تصاویری که این روزها از غزه و مناطق مختلف آن می‌بینم، نه تنها دیدنش سخت است، بلکه برای حرف زدن و توصیف آن صحنه‌ها، کلمه‌ها یاری‌ام نمی‌کنند. به مفهوم انسانیت فکر می‌کنم که انکار حتی آن هم دیگر معنایی ندارد. لازم نیست دین و باور یک قوم را قبول کنیم، اما انسان بودن این افراد را هم انکار می‌کنیم؟ من که کارم نوشتن است و کلمات همراه و هم‌دم هستند، حتی آن‌ها هم از توصیف این تصاویر بازمانده‌اند. واژه نسل‌کشی را این مدت زیاد شنیده‌ایم و گفته‌ایم. نمی‌دانم حالا با زیاد شنیدن این کلمه، چه تصویری در ذهنتان نقش می‌بندد اما من از دیروز بعد از انتشار تصاویر زنده سوختن آن مرد، آن زن، آن کودک با خودم می‌گویم این دیگر نسل‌کشی نیست، جنایت نیست؛ این باورنکردنی است! خب اگر به از بین بردن کمر بسته‌اند، چرا این قدر وحشیانه؟ نه تنها من خبرنگار مسلمان، بلکه این روزها هر آدمی که انسانیت را درک کرده است، دارد از این قوم و عملکرد تبری می‌جوید، نویسنده گره‌ای، «هان کانگ»، برنده جایزه ادبی نوبل ۲۰۲۴، به خاطر مردم فلسطین که هر روز در جنگ کشته می‌شوند، از برگزاری نشست مطبوعاتی و برپایی جشن امتناع کرد. می‌گوید آن زن نویسنده گره‌ای چه می‌داند از باورهای دینی؟ چه می‌داند از مفهوم تبری و تولی؟ درست است او شاید نداند که در باور دینی ما، اعمال بدون برائت جستن از ظلم یا بهمه‌راهی با حق، معنا و فضیلت ندارند، چنان‌که در زیارت عاشورا می‌خوانیم: «و تَبَرُّؤْا إِلَیَّ... عِزْجِلْ مِنْ أَغْدَانِکُمْ، وَ مِنَ الْجَبْتِ وَ الطَّاغُوتِ وَ الشَّیَاطِینِ، وَ جُزْئِهِمُ الْقَالِیْنِ لَکُمْ، وَ الْجَاحِدِینَ لِحَقِّکُمْ، وَ الْمَارِقِینَ مِنْ وَلائِکُمْ، وَ الْغَاصِبِینَ لَآ زَنْکُمْ، وَ الشَّاکِیْنَ فِیکُمْ، وَ الْمُتَخَرِّفِینَ عَنْکُمْ، وَ مِنْ کُلِّ وَلِیْخٍ ذُوکُمْ، وَ کُلِّ مُطَاعٍ سِوَاکُمْ، وَ مِنَ الْآئِثَةِ الذِّینَ یَذْعُبُونَ إِلَی التَّارِ، وَ بِهِ دِرْگَآه خدای عزوجل از دشمنانتان و از [بت] جَبْت و طاغوت و از شیطان‌ها و از گروه ستم‌کننده از آن‌ها به شما و متکران حق شما و روی‌گردانان از ولایت شما و غاصبان ارث شما و شک‌کنندگان درباره شما و منحرفان از[راه] شما و از هر هم‌راز و همدمی جز شما و از هر فرمانروایی جز شما و ایشویانی که[مردم را] به‌اتش [دوزخ] می‌خوانند، یزیری می‌جویم». اما ما می‌دانیم که اصول دینی ما براساس آموزه‌های ائمه معصوم^(ع) احکامی انسانی و جهان‌شمول اند که امام حسین^(ع) تا آخرین لحظات به دشمنانشان می‌فرمودند: «اگر دین دارید، آزاده باشید!».

بردار

و بخوان

راز انسان

«من باکوله بار بیزگی از تجربه هادر بن بست‌ها مانده‌ام، منی که ضعف‌هایم را دیدم و با همین ضعف‌ها به‌سوی قدرت‌ها و پناهگاه‌ها روی آوردم. اکنون در پناهگاه‌ها هم تنها هستم و با تمام علم و قدرتم و با تمام سلاح و جمعیت‌م و با تمام تمرکز و ریاضتم، اسیر و سوسه‌ها و پراکندگی‌ها و ترس‌ها و حیرت‌ها و چهل‌ها هستم، من اکنون می‌فهمم که تنها هم که غریبم که حتی در پناهگاه‌هایم در زیر آوارم...». همین چند خط کافی بود تا کتاب «راز انسان» را بردارم و بخوام به خواندنش ادامه بدهم و به شمای خواننده آن را معرفی کنم. همه ما در زمان‌هایی در طول زندگی، درگیر این واگو به‌ها یا خودمان می‌شویم. چقدر حس می‌کردم من هم این فکر‌ها را با خودم مرور کرده‌ام. در توضیحات کتاب نوشته شده است که این اثر در مورد سیر فکری و اندیشه‌های علی صفایی حائری است. چند کتاب دیگر هم از او خوانده‌ام و سبک و سیاق فکری و نشرش را تقریباً می‌شناسم اما نویسنده این کتاب با رویکرد متفاوتی دست به تالیف و تقریر این اثر زده است. حجت الاسلام والمسلمین سید عبدالرضا هاشمی‌ارسنجانی، طلبه درس خارج قم، است. او در زمان حیات استاد صفایی چند سالی را در کنار استاد و در منزل او زندگی کرده است و از این‌رو خاطرات فراوانی از استاد علی صفایی دارد. این اثر را انتشارات لیل‌القدر در ۱۰۷ صفحه چاپ و منتشر کرده است.

شهر
SHAHARNEWS.IR
۲۵ مهر ۱۴۰۲
شماره ۳۳۳۵

۱۴

به علی بن موسی الرضا^(ع)، تأسی کرده‌ایم تا از ایشان چگونگی رفتار با خانواده را بیاموزیم

محبتی، کامل‌کننده ایمان

حمیده ذاکری خانواده، محل امن و اسم رمز خوشبختی چندمیلیارد انسانی است که روی کره خاکی زندگی می‌کنند. مکانی که در آن از نظر عاطفی، اجتماعی و اقتصادی از یکدیگر حمایت می‌کنیم و هیچ‌کسی نمی‌تواند نقش پررنگ آن و روابطش را در سعادت دنیایی و اخروی ما کتمان کند. بر همین اساس واضح است که رسول خدا^(ص) و ائمه اطهار^(ع) به این کانون امن و انس، توجه ویژه داشته‌اند و آموزه‌های بارزشی در این زمینه را برای مادر سیره عملی و لسانی خود به یادگار گذاشته‌اند. از امام رضا^(ع) روایت است: «بنده مؤمن، هیچ بهره‌ای از دنیا نبرد، بهتر از همسر خوب و شایسته‌ای که هنگام حضور شوهر، مایه شادی‌اش باشد و در غیاب شوهر، نگهدار ناموس و مال او باشد.» (مسند الامام الرضا^(ع)، ج ۲، ص ۲۵۶). این کلام امام رضا^(ع) به خوبی نقش و وظیفه همسران را نسبت به هم نشان می‌دهد. نقش و وظیفه‌ای که از تأمین امنیت عاطفی تا تأمین امنیت مالی گسترده است. در چهارشنبه‌ای دیگر به کلام و سیره علی ابن موسی الرضا^(ع) تأسی کرده‌ایم تا از ایشان چگونگی رفتار با خانواده را بیاموزیم.

چهارشنبه‌امام رضایی

به نیازهای همسران توجه کنید

در مسائل خانواده دستورات برای نظافت و آراستگی ظاهر و ایجاد جذبه، متقابل است و این فکر که مرد نیازی به زینت ظاهر و رعایت نظافت ندارد، مورد قبول نیست. امام رضا^(ع) به روابط بین زوج‌ها هم توجه داشتند و در حدیثی به مردان توصیه می‌کنند همان‌گونه که آراستگی و زیبایی را از زن خویش انتظار دارید، شما هم مرتب، تمیز و آراسته باشید تا همسران از شما دل زده نشود یا به غیرتمایل پیدا نکنند. [بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۱۰۰] آن حضرت در حدیثی دیگر به نقل از پدران خود، نزدیک به همین مضمون فرمودند: «زنان بنی اسرائیل از عفت و پاکی دست برداشتند و این مسئله هیچ سببی نداشت جز آنکه شوهرانشان، خود را نمی‌راستند.» سپس افزودند: «زن نیز از مرد همان را انتظار دارد که مرد از او دارد.»

حضورتان موجب امنیت باشد

امام رضا^(ع) در خانه و نزد خانواده خودشان همه حسن و لطف بوده‌اند. در روایات متعددی بر آرامش و حسن خلق ایشان در خانواده تأکید شده است. ابراهیم بن عباس می‌گوید: هرگز شخصی برتر از امام رضا^(ع) ندیدم، هرگز پای خویش را در مقابل هم‌نشین خویش دراز نمی‌کرد و پیش از او تکیه نمی‌داد. به خدمتگزاران دشنام نمی‌گفت، صدایش به خنده بلند نمی‌شد و همواره با غلامان و زیردستان خود کنار سفره غذا می‌نشست. (عیون اخبار الرضا، ج ۲، ص ۴۲۷)

درباره رفتار با فرزندان نیز ایشان احترام و محبت را به هم آمیخته‌اند. آنچنان که می‌دانیم آن حضرت، هیچ‌گاه نام فرزندش «محمد» را نمی‌برد، مگر با کنیه، به طور مثال می‌فرمودند: «ابوجعفر، برایم نامه نوشته است.»

مهربانی از صفات مؤمن است

مهربانی، نام و نشان امام هشتم^(ع) شیعیان است. صفتی که در سیره عملی ایشان نیز پررنگ و برجسته است تا آنجا دارای اهمیت است که این امام همام، مهر و حسن خلق با خانواده را نتیجه تکامل ایمان دانسته و فرموده‌اند: «رسول خدا^(ص) فرمودند: کسی که ایمانش برتر از دیگران است، اخلاقش نیکوتر و به خانواده‌اش مهربان‌تر است و من نسبت به خانواده خود، مهربان‌ترم.» (عیون اخبار الرضا، ج ۲، ص ۳۸) ایشان در فرمایش دیگری از قول رسول خدا^(ص) می‌فرمایند: «نزدیک‌ترین شما به من در روز قیامت، کسی است که خوش خلق‌تر و برای خانواده خود بهترین باشد؛ بنابراین یکی از اصول اولیه که لازم است هر مسلمان به کار گیرد، خوش خلقی در جامعه و مهربانی و رفت با خانواده است.» (عیون اخبار الرضا، ج ۲، ص ۳۸)

دختران نباید دچار سختی شوند

توصیه بعدی علی ابن موسی الرضا^(ع) درباره فرزندان دختر در خانواده است. ایشان به تکریم دختران در خانواده در چند بُعد توجه داشته و در روایات متعددی به این موضوع پرداخته‌اند. امام رضا^(ع) در حدیثی می‌فرمایند: «خداوند بزرگ نسبت به زنان مهربان‌تر از مردان است و مرد، زنی از محارم خویش را شاد نمی‌کند مگر آنکه خداوند او را در قیامت شاد خواهد کرد.» (الکافی، ج ۶، ص ۶) آن حضرت در روایتی دیگر می‌فرمایند: «در خانه‌ای که نام فاطمه وجود دارد، فقر وارد آن حضرت در روایتی دیگر می‌فرمایند: «برای دختران بیان می‌فرمایند نمی‌شود.» حتی ایشان در باب ازدواج، عبارت «کریمه» را برای دختران بیان می‌فرمایند و در موضوع خواستگاری، تأکید می‌کنند که در خواستگاری سه ویژگی دینداری، خوش اخلاقی و امانت‌داری مدنظر قرار گیرند تا دختر پس از ازدواج دچار سختی نشود.

روشنا

پیامبر گرامی اسلام^(ص)؛ و صاحبُهم مَحْتَبِس علی باب الجَنَّةِ بَلَّاهُ ذَراهم لفلانَ الْیَهُودِی، وَ کَانَ شَهِیداً (احتجاج طبرسی، ج یک، ص ۳۳۳).

با او خوش‌رفتار باش!

حق مؤمن بر مؤمن در آئینه کلام امام هشتم^(ع)

یکی از ارکان مهم زیستی ما، روند اجتماعی شدن و نحوه تعامل و رفتار اجتماعی ماست. برای این امر مهم باید‌ها و نیاید‌های زیادی در قالب توصیه‌های دینی به ما رسیده است تا چراج راه ما و رهنمای اعمالمان باشند و بتوانیم هم رضایت خدای متعال را جلب کنیم و هم رفتاری نیکو و پسندیده به‌عنوان مسلمان از خود نشان بدهیم؛ هرچند که بدون شک مصالح و برکات رفتار پسندیده برای ما و اطرافیانتان

شفاف

احترام و سیاستگزاری با وجود اختلاف

احترام، کلید واژه دیگری است که در آموزه‌های حضرت رضا^(ع) درباره خانواده آمده است. احترام و حرمت نگه‌داشتنی که بیشتر از هر شخصی باید نسبت به والدین در خانواده مدنظر قرار بگیرد. امام رضا^(ع) درباره حرعایت احترام و اطاعت از والدین می‌فرمایند: «نیکی به والدین واجب است گرچه مشرک باشند، ولی در معصیت خدا نباید آنان را اطاعت کرد.» (عیون اخبار الرضا، شیخ صدوق، ج ۲، ص ۱۲۴)

این امام بزرگوار در حدیث دیگری درباره اهمیت سیاستگزاری از والدین فرموده‌اند: «بی‌تردید، خداوند عزوجل انسان را به سیاستگزاری از خود، پدر و مادر، فرمان داده است. پس کسی که سیاستگار پدر و مادرش نباشد، از خدا سیاستگزاری نکرده است.» (عیون اخبار الرضا، ج ۱، ص ۲۵۸)

رفاه خانواده برعهده شماست

همان‌طور که می‌دانیم بخشی از اهمیت خانواده در تأمین اقتصاد و معیشت اهل آن است. عالم آل محمد^(ص) نیز در توصیه‌های خود به این امر مهم توجه داشته است. امام علی بن موسی الرضا^(ع) فرموده‌اند: «هر کسی صبح کند در حالی که تشش سالم و خاطرش آسوده و معاشش تأمین باشد از موابه‌یک زندگی مطلوب و آرام برخوردار است.» (من لایضره الفقیه، ج ۴، ص ۴۱۹) امام رضا^(ع) از پیروان خود می‌خواهند برای ایجاد گشایش در زندگی و رفاه اهل خانه بکوشند. «افرادی که از نعمتی برخوردارند باید بر زن و فرزند خود گشایش دهند.» (مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۵، ص ۳۳۵) ایشان در اهمیت این موضوع فرموده‌اند: «شایسته است مرد بر اهل خانه (از لحاظ مخارج زندگی) گشاده‌دستی کند تا آنان مرگ او را از خداوند درخواست نکنند.» (من لایضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۸)

درخور توجه است؛ به همین دلیل به‌سراغ کلام روشنی‌بخش امام رئوف حضرت رضا^(ع) رفته‌ایم تا بدانیم که حق برادر مؤمن خود را چگونه و با چه موازینی باید رعایت کنیم.

از ایشان نقل شده است:

الإمامُ الرضا علیه السلام... و قد سُئِلَ عن حَقِّ المؤمنِ علی المؤمنِ... إنَّ من حَقِّ المؤمنِ علی المؤمنِ المَوَدَّةُ فی صَدْرِهِ و المُواساة فی مالِهِ... و لا یقولُ لَهُ: أَفِی، فإِذا قالَ لَهُ: «أَفِی» فلیسَ بَیْنَهُما وِلاَیة، و إِذا قالَ لَهُ: أَنْتَ عَدُوٌّ فَقَدْ کَفَّرَ أَحَدُهُما صَاحِبَهُ و إِذا أَثَمَّهُما اثْمًا الإیمانِ فی قَلْبِهِ کما یُثْمَثُ الجِلْعُ فی الماءِ. [بحار الانوار، ج ۲۸/۲۳۲/۷۴].

امام رضا^(ع) در پاسخ به سؤال حق مؤمن بر مؤمن چیست، فرمودند:

از جمله حقوق مؤمن بر مؤمن، این است که:

● به او «أَف» نگوید که اگر چنین بگوید، دیگر میان آن‌ها پیوند دوستی نباشد.

● با مال و ثروتش او را کمک رساند.

● در دل، او را دوست بدارد.

● اگر به او بگوید تو دشمن من هستی، یکی از آن دو، دیگری را کافر شمرده است.

احکام

آیت... العظمی خاتمه‌ای: جایز نیست. و حقوق انسانیت باید درباره همه رعایت شود و مسلمان باید خود را از این‌گونه امور منزه بدارد و نشان بدهد که چون مسلمان است به این گونه امور نمی‌پردازد.

آیت... العظمی مکارم شیرازی: در فرض سؤال جایز نیست.

آیت... العظمی نوری همدانی: مسخره‌کردن مسلمان حرام است و درباره غیرمسلمان نیز باید مسلم، خود را از این‌گونه امور منزه بدارد.

آیت... العظمی صافی گلپایگانی: انسان مؤمن هیچ‌کسی را بدون علت شرعی استهزا و مسخره نمی‌کند.

حکم شرعی مسخره کردن غیر مسلمانان (مانند مسخره کردن حرف‌زدنشان یا قداومت آن‌ها و پاک‌شدن کار یکتاور آن‌ها) چیست؟

پاسخ اجمالی: چنین کاری شایسته نیست و اخلاق اسلامی اقتضا می‌کند با غیرمسلمانی که در همزیستی مسالمت‌آمیز با مسلمانان به سر می‌برند، برخوردی مناسب شود. اما طبیعتاً بر اساس آموزه‌های قرآنی (سوره هود، ۳۸)، می‌توان بادشمنانی که تمسخر افراد باایمان را رویکرد دائمی خود قرار داده‌اند، مانند خودشان برخورد کرد زیرا «کلّوا نذرا را پاداش سنگ است».